

Zhodnocení hospodaření českých cukrovarů a jejich porovnání s EU-28

EVALUATION PERFORMANCE OF CZECH SUGAR REFINERIES AND THEIR COMPARISON WITH THE EU-28

Markéta Levá, Miroslava Navrátilová, Helena Čermáková
Česká zemědělská univerzita v Praze, Fakulta provozně ekonomická

Cukrovarnictví v českých zemích mělo již od 19. století v rámci celého Rakousko-Uherska tradičně silné postavení. Dominantní roli hrálo v celoevropském kontextu také v období první československé republiky. V pozdějších letech však docházelo k postupnému oslabení výsadního postavení cukrovarnického průmyslu na území České republiky (1, 2).

Cukrovarnický sektor má mimo ekonomické role, kterou zastává v rámci národního hospodářství, úlohu také v dalších oblastech, např. v sociální oblasti napomáhá udržovat zaměstnanost a udržitelnost životního prostředí (2).

Za jeden ze základních předpokladů konkurenceschopnosti zemědělské a potravinářské produkce je považována ekonomická efektivnost. Pro konkurenceschopnost cukrovarnické produkce je v současné době důležitá především její ekonomika, která je výsledkem mnoha různých vlivů – cenových, manažerských, technologických a agrárně-politických (3). BOIZARD (4) se zabývá ekonomickou efektivností produkce cukrové řepy a považují ji za plodinu s příznivou energetickou bilancí. Možnosti pro zlepšení konkurenceschopnosti a trvalé udržitelnosti produkce cukrové řepy představují šlechtění, využívání správných osevních postupů a technologické inovace.

Cukrovarnický sektor v EU prošel v prvním desetiletí tohoto století restrukturalizací, kdy řada společností produkci ukončila a jejich produkční kapacity byly eliminovány. Dochází ke zvyšující se koncentraci a posilování pozice klíčových producentů na evropském trhu s cukrem (5). Ukončení platnosti produkčních kvót pak přinese další změny cukrovarnického sektoru EU.

Vzhledem k vysoce aktuálnímu tématu ekonomické efektivnosti produkce cukrové řepy a cukru je cílem tohoto článku zhodnotit ekonomickou situaci českých cukrovarů na základě provedení komparace jejich průměrných hodnot vybraných ekonomických ukazatelů s průměrem obdobných podniků v rámci EU-28.

Zdroje dat a metodika

Základním datovým zdrojem pro zpracování příspěvku je databáze Amadeus (databáze srovnatelných finančních informací pro veřejné a soukromé společnosti v celé Evropě), která shromažďuje finanční a ekonomické údaje. Aby bylo možné provést porovnání ekonomických a finančních ukazatelů českých podnikatelských subjektů s unijním průměrem, jsou čerpány údaje za rok 2013 a částečně za rok 2014, které jsou kompletně dostupné. Za Českou republiku jsou zpracovány výsledky pěti společností (Tereos TTD, a. s.; Moravskoslezské cukrovarny, a. s.; Litovelská cukrovarna, a. s.; Cukrovar Vrbátky, a. s.; Hanácká

potravinářská společnost, s. r. o.), které provozují 7 cukrovarů (Dobrovice, České Meziříčí, Opava, Hrušovany, Litovel, Vrbátky a Prosenice). Za EU-28 jsou zpracovány výsledky 129 cukrovarnických společností (z nichž většina vyrábí pouze řepný cukr, ostatní cukrovarny jsou kombinované nebo jde o rafinerie třtinového cukru), které operují na evropském trhu s cukrem. Největší zastoupení cukrovarnických společností mají německé firmy (Südzucker AG, Nordzucker AG). Druhé místo zaujímají francouzské společnosti (Cristal Union, Saint Louis Sucre S.N.C., Tereos). Následují polské společnosti (Krajowa Spółka Cukrowa S.A., Südzucker Polska S.A.). Dále v menší míře existují reálné produkční kapacity i v ostatních členských státech produkujících cukr. Důležité je v tomto případě zohlednit skutečnost, že mnoho cukrovarů působí v rámci národních, resp. nadnárodních struktur, které nejsou specializovány na výrobu cukru, ale produkce a obchod s cukrem představují pouze část jejich aktivit (5).

Hlavní charakteristiky (jejich průměrné hodnoty za Českou republiku a EU-28), které byly komparovány, jsou výsledek hospodaření před zdaněním (VH) (umožní mezinárodní srovnání), rentabilita vlastního kapitálu (ROE), rentabilita dlouhodobého kapitálu (ROCE), rentabilita vloženého kapitálu (ROA), průměrná doba inkasa (ve dnech), průměrná doba úhrady dluhů u věřitelů (ve dnech), obrat zásob (počet obrátek), běžná likvidita a pohotová likvidita.

Výsledky a diskuse

V České republice lze považovat situace v cukerním sektoru za stabilní. Je nutno uvést, že hospodářský rok 2013/2014 vykazuje ve srovnání s rokem předchozím v oblasti pěstování cukrové řepy a výroby cukru snížení dosažených výsledků, avšak z dlouhodobého hlediska tyto hodnoty vykazují dlouhodobou rostoucí tendenci. V hospodářském roce 2013/2014 byla cukrová řepa v ČR sklizena z celkové plochy 61 978 ha, a z toho byla řepa z 52 961 ha zpracována na výrobu cukru. Výnosy kampaně 2013/2014 byly z teritoriálního hlediska vyrovnány v Čechách i na Moravě. Plocha cukrové řepy v EU-28 dosáhla 1,463 mil. ha (6).

Z hlediska výše VH před zdaněním, který se v ČR pohybuje v průměru ve výši 200 100 tis. Kč, je v porovnání s průměrem EU-28, kde je hodnota přibližně 619 000 tis Kč, několiknásobně nižší.

Za pozitivní skutečnost lze označit stav, kdy žádný cukrovarnický subjekt v ČR v uvedeném hospodářském roce nehořel. Oproti tomu v EU-28 se v roce 2013 nacházelo

Tab. I. Průměrné hodnoty ukazatelů v ČR (2013–2014)

Česká republika	Obrat (tis. Kč)	VH před zdaněním (tis. Kč)	Průměrný přečtený počet zaměstnanců	ROE (%)	ROCE (%)	ROA (%)	Průměrná doba inkasa (d)	Prům. doba úhrady dluhů u věřitelů (d)	Běžná likvidita (%)	Pohotová likvidita (%)
Medián	702 139	29 537	75	17,94	18,43	9,66	55	67	1,65	0,81
Standard. odchylka	1 613 247	273 305	59	24,36	24,14	9,56	30	43	0,96	0,79
Průměrná hodnota	1 413 662	200 927	83	13,71	13,22	7,53	50	63	2,11	1,33

VH – výsledek hospodaření před zdaněním, ROE – rentabilita vlastního kapitálu, ROCE – rentabilita dlouhodobého kapitálu, ROA – rentabilita vložené kapitálu

Pramen: Databáze Amadeus, vlastní dopočty autorů

Tab. II. Průměrné hodnoty ukazatelů v EU-28 (2013–2014)

Česká republika	Obrat (tis. Kč)	VH před zdaněním (tis. Kč)	Průměrný přečtený počet zaměstnanců	ROE (%)	ROCE (%)	ROA (%)	Průměrná doba inkasa (d)	Prům. doba úhrady dluhů u věřitelů (d)	Běžná likvidita (%)	Pohotová likvidita (%)
Medián	1 263 442	14 318	93	10,33	9,73	4,37	40	37	1,65	1,07
Standard. odchylka	22 437 360	1 877 091	2 073	86,65	36,49	11,51	43	96	3,77	3,08
Průměrná hodnota	6 562 910	618 580	495	0,54	8,95	5,97	54	62	2,76	1,89

VH – výsledek hospodaření před zdaněním, ROE – rentabilita vlastního kapitálu, ROCE – rentabilita dlouhodobého kapitálu, ROA – rentabilita vložené kapitálu

Pramen: Databáze Amadeus, vlastní dopočty autorů

23 cukrovarnických subjektů ve ztrátovém hospodaření. Pozornost je třeba věnovat snižování výrobních nákladů, zvyšování kvality, zvyšování efektivnosti výroby a také investicemi, zejména do energetiky (7).

Z hlediska průměrného přečteného počtu zaměstnanců je vhodnější porovnávat hodnotu mediánu, neboť průměrná hodnota je ovlivněna krajními extrémními hodnotami. Průměrný přečtený počet zaměstnanců v mediánu se v ČR pohybuje na úrovni 75 pracovníků, oproti tomu v EU-28 je to pracovníků 93. Rozdíl mezi počty pracovníků není nutno považovat za markantní, naopak je možné tuto situaci hodnotit pozitivně. Tab. II. interpretuje výsledky za celý soubor podniků od malých po velké společnosti. Vždy se tak mohou v daném souboru vyskytnout subjekty, které se od ostatních podniků značně vzdálí, proto je třeba výsledky přijímat s jistou obezřetností. Nahlížet na konkrétní hodnoty ukazatelů hlouběji lze na úrovni jednoho subjektu, ne však v případě interpretace výsledků za celý soubor podniků.

V oblasti ukazatelů rentabilit se průměr ČR nachází nad průměrem EU-28. Zobecněným závěrem pro vybrané tři ukazatele ROE, ROCE, ROA je kladné, dokonce výborné hodnocení výkonnosti vybraných subjektů, které dokazují svou produkční sílu a výtěžnou schopnost.

Průměrná doba inkasa ve dnech, tedy doba obratu pohledávek se v ČR držela v období 2013/2014 na úrovni 50 dnů. Tento výsledek lze považovat jednoznačně za velmi dobrý, neboť tento počet dnů odpovídá poskytovaným splatnostem, možné prodloužení splatností je způsobeno sezónností a odloženou splatností faktur, což je v tomto odvětví obvyklým jevem. Průměrná doba inkasa za EU-28 je 54 dnů, čemuž je ČR velmi blízko. Z výše uvedeného vyplývá, že subjekty hospodařící v ČR

mají se svými odběrateli vztahy na odpovídající úrovni, dále že odběratelé mají dobrou platební schopnost a kázeň.

Průměrná doba úhrady dluhů u věřitelů, neboli doba obratu závazků charakterizuje platební disciplínu cukrovarnických subjektů. Tento ukazatel by měl dosahovat alespoň hodnoty doby obratu pohledávek, aby nedocházelo k druhotné platební neschopnosti. Toto uvedené je v případě českých subjektů dodrženo, neboť doba obratu závazků se průměrně pohybuje na úrovni 63 dnů. V porovnání s hodnotami EU-28 je počet dnů takřka shodný (62 dnů).

Oblast likvidity je propojena s oblastí rentability. Z hodnot likvidity v tab. I. je možné vidět průměrné hodnoty ukazatele běžné likvidity na úrovni 2,11, která odpovídá obecným doporučeným hodnotám pro tento ukazatel (8). Z toho vyplývá, že cukrovarnické subjekty v ČR mají schopnost včas hradit své platební závazky. Hodnota ukazatele také dokazuje, že cukrovarnické subjekty neváží přebytky prostředků v aktivech, čímž by nedocházelo ke zhodnocování finančních prostředků. EU-28 vykazuje průměrnou hodnotu ukazatele běžné likvidity 2,76, což je hodnota o 0,65 vyšší průměrná hodnota pro ČR. Průměrné hodnoty pohotové likvidity pro ČR dosahují hodnoty 1,33, která spadá do optimálních doporučených hodnot. Průměrná hodnota pohotové likvidity pro EU-28 dosahuje hodnoty 1,89, což je mírně nad doporučenou hodnotou, ale nejedná se o zásadní rozdíl. Průměrná výše ukazatele běžné i pohotové likvidity dokládá shodně jak v EU-28 tak v ČR, že cukrovarnické podnikatelské subjekty hospodaří s optimální a vyváženou likviditou, která zaručuje dostatečné zhodnocení prostředků (rentabilitu) ale i schopnost dostát svým závazkům a staví tak subjekty do pozitivního světla u věřitelů i případných investorů.

Závěr

V hospodářském roce 2013/2014 se na výrobě cukru v České republice věnovalo pět subjektů (Tereos TTD, Moravskoslezské cukrovary, Cukrovar Vrbátky, Hanácká potravinářská společnost a Litovelská cukrovarna), které provozovaly sedm cukrovarů. Po restrukturalizaci cukerního trhu v Evropské unii došlo v České republice ke zvýšení konkurenceschopnosti pěstitelů řepy i cukrovarů. Z uvedeného vyplývá, že Česká republika zůstává i po reformě Společné organizace trhu s cukrem mezi evropskou cukrovarnickou špičkou. To dokládají jednotlivé uvedené ekonomické výsledky, které v souhrnu odpovídají unijním průměrům, v některých případech se ČR pohybuje i nad tímto průměrem. Cukrová řepa a produkce cukru neustále prokazují svůj potenciál a své možnosti. Proto je, i z důvodu blížící se liberalizace prostředí, nutné investovat do tohoto sektoru jak v řadách zpracovatelů, tak i pěstitelů, čímž budou posíleny i ekonomické výsledky českých cukrovarnických subjektů.

Tento článek vznikl za podpory Interní grantové agentury (IGA) PEF ČZU v Praze, číslo 20151037 – Návrh na zlepšení vypovídací schopnosti ekonomických ukazatelů používaných pro hodnocení finanční výkonnosti lesních závodů v České republice.

Souhrn

Cílem zpracovaného příspěvku je zhodnotit ekonomickou situaci českých subjektů, které vystupují v cukrovarnickém odvětví a provést jejich komparaci s průměrnými hodnotami subjektů hospodařících v EU-28. Příspěvek podává přehled o základních ekonomických

charakteristikách vybraných subjektů a podává k nim komentář. Z výše uvedených poznatků vyplývá, že Česká republika zůstává i po reformě SOTC mezi cukrovarnickou špičkou, což je doloženo jednotlivými ekonomickými výsledky, které v souhrnu odpovídají unijním průměrům, v některých případech se Česká republika pohybuje i nad tímto průměrem. Nutností však i nadále zůstává podpora tohoto tradičního českého odvětví.

Klíčová slova: Česká republika, Evropská unie, cukrovar, cukrová řepa, likvidita, rentabilita, průměr, ukazatel.

Literatura

1. PUCHERNA J.: Historický přehled vývoje cukrovarnictví na území České socialistické republiky. In *Sto padesát let cukrovarnického průmyslu na území ČSSR*, Praha: Cukrovarnický průmysl, koncern, 1981, s. 7–54.
2. DUFEK K.: Zamyšlení: Český cukrovarnický průmysl – historie a současnost. In *Cukrovarnictví, cukrovary a cukrovarníci. Fenomén českého hospodářství v 19. a 20. století*. Prameny a studie 47, Praha: NZM a NTM, 2011, s. 24–31. ISSN 0862-8483.
3. ŠPIČKA, J.; JANOTOVÁ, B.: Náklady pěstování cukrové řepy v ČR a jejich mezinárodní srovnání. *Listy cukrov. a řepař.*, 129, 2013 (7–8), s. 210–214.
4. BOIZARD, H.: Sugar beet, a sustainability factor of arable crop stems in northern France. *Int. Sugar J.*, 114, 2012 (1366), s. 711–714.
5. BENEŠOVÁ I. ET AL.: European Sugar Market – Impact of Quota System. *Acta Univ. Agriculturae et Silviculturae Mendelianae Brunensis*, 63, 2015 (6), s. 1825–1838.
6. *Situační a výhledová zpráva: Cukr a cukrová řepa – říjen 2013*. Praha: MZe, 2013.
7. REINBERGR, O.: Situace v českém a evropském cukrovarnictví 2013/2014. *Listy cukrov. a řepař.*, 130, 2015 (5–6), s. 182–186.
8. KNÁPKOVÁ A., ET AL.: *Finanční analýza: komplexní průvodce s příklady*. 2. vyd. Praha: Grada, 2013, 236 s., ISBN 978-80-247-4456-8.

Levá M., Navrátilová M., Čermáková H.: Evaluation Performance of Czech Sugar Refineries and Their Comparison with the EU-28

The aim of the presented paper is to evaluate the economic situation of Czech enterprises that act in the sugar sector and to compare them with the average values of the entities engaged in EU-28. The paper provides an overview of basic economic characteristics of selected subjects and comments on them. The above findings show that even after the SOTC reform, the Czech Republic remains among top sugar producers, as evidenced by the individual economic results, which in summary correspond to European Union averages; in some cases, the Czech Republic is even above this average. However, support of this traditional Czech sector remains a necessity.

Key words: Czech Republic, European Union, sugar factory, sugar beet, liquidity, profitability, average, indicator.

Kontaktní adresa – Contact address:

Ing. Markéta Levá, Česká zemědělská univerzita, Provozně ekonomická fakulta, Katedra obchodu a financí, Kamýcká 129, 165 21 Praha 6 – Suchbát, Česká republika, e-mail: leva@pef.czu.cz